

بررسی تأثیر اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا (عراق و سوریه) بر احساس امنیت شهروندان تهرانی

■ پروین سوادیان ■

استادیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سمنان، ایران

■ مصطفی هاشمی نسب ■

دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۱۹

چکیده

مقاله حاضر به بررسی تأثیر اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا (عراق، سوریه) بر احساس امنیت شهروندان تهرانی پرداخته است. سؤال اصلی پژوهش این است که «اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا و به‌طور مشخص، در کشورهای عراق و سوریه چه تأثیری بر احساس امنیت شهروندان تهرانی داشته است؟». پس از مرور نظریه‌های مختلف در زمینه امنیت اجتماعی و احساس امنیت، در چارچوب نظری از نظریه‌های مولار، ویور، بوزان، میتار، دورکیم و هابرماس استفاده شد. روش مورد استفاده در این تحقیق، پیمایشی بود. جامعه آماری افراد بالای ۱۸ سال شهر تهران بودند که با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه ۴۲۰ نفر تعیین شد و با روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای از پنج منطقه در شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب تهران پرسشنامه محقق ساخته در میان پاسخگویان توزیع گردید. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی مورد تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بین اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران و احساس امنیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، نظامی و فردی رابطه وجود دارد. همچنین بین بازتاب خبری اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی و احساس امنیت اجتماعی شهروندان تهرانی نیز رابطه وجود دارد.

کلید واژگان: احساس امنیت، اقدامات ضد تروریستی، امنیت اجتماعی، غرب آسیا.

3. Helly, Denise (2001). *"Voluntary and Social Participation by People of Immigrant Origin: Overview of Canadian Research"*, Second National Metropolis Conference, Montreal, November 1997.

4. Mc.Sweeney, Bill & Iden, ty (1999). *Security Interests*, Cambridge: C.U.P.

5. Rayan, Margaret (1999). *"Participation & Empowerment: An International Journal"*, Vol. 7 No. 2, 1999, pp: 33-42, © MCB University Press.

6. Wang, Y. (2006). *"Rural Community Participation in Tourism Development: Cases from Hainan Province"*, China. Unpublished Ph.D. Dissertation, Waterloo (Ontario): University of Waterloo.

منابع و مأخذ

الف) کتب فارسی

۱. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سید علی، «مجموعه بیانات مقام معظم رهبری در سال‌های ۱۳۸۴، ۱۳۸۶، ۱۳۹۰، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۶».
۲. امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، سید روح‌الله (۱۳۷۸)، «صحیفه نور»، ج ۴، ۵، ۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار امام (رحمت‌الله‌علیه).
۳. اصلانی، فیروز؛ فتاحی زفزندی، علی (۱۳۹۳)، «مشارکت عمومی در اداره حکومت اسلامی حق یا تکلیف؟»، فصلنامه دانش حقوق عمومی، شماره ۸.
۴. انصاری، حمید (۱۳۸۳)، «عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در امور مربوط به ناجا در شهرستان تهران»، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
۵. جوادی‌آملی، عبدالله (۱۳۸۷)، «نسبت دین و دنیا»، قم: اسراء.
۶. طبعی، منصور (۱۳۷۹)، «سیمای امنیت در نهج‌البلاغه»، تهران: انتشارات عقیدتی سیاسی ناجا.
۷. معصومه‌بیگی، مهدی و همکاران (۱۳۹۵)، «راهبردهای ناجا در ارتقای امنیت عمومی با تأکید بر ظرفیت‌های مردمی»، دانشگاه عالی دفاع ملی.
۸. مؤمنی، اسکندر؛ جعفری، ذوالفقاری و تشکری، (۱۳۸۹)، «راهبردهای ارتقای امنیت عمومی»، تهران، دانشگاه دفاع ملی.
۹. وروایی، اکبر (۱۳۸۴)، «پلیس جامعه‌محور»، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا.

ب) کتب لاتین

1. Cole, R. E., Bachayan, P. & White, B. J. (1993). *"Quality, Participation and Competitiveness"*, California Management Review, vol. 35, No. 3. Spring 1993.
2. Hall, Antony (1988). *"Community Perspective. In Development Policies Sociological Perspective"*, Ed by Antony, Hall and James. Midyely. Manchester University Press.

مشروع» آمده‌اند. به عبارت دیگر برای آنکه مشارکت مردمی افزایش یابد تا جامعه امنیت عمومی به معنای واقعی را تجربه نماید، لازم است به عواملی نظیر عدالت اجتماعی و آزادی‌های مشروع نیز توجه شود. در سند سیاست‌های کلی نظام بر «کاهش تصدی‌گری دولت» و «تمرکززدایی» تصریح شده است. بنابراین نمی‌توان مشارکت مردمی را بدون کاهش میزان مداخلات دولت در عرصه‌های قابل‌واگذاری در نظر گرفت و هرچه مردم در بخش‌های مختلف نقش و حضور بارزتری داشته باشند مشارکت مردمی به مفهوم واقعی خود نزدیک‌تر خواهد شد. در بند چهل و ششم سند مذکور تحت عنوان: «آمایش سرزمین، امور زیست‌محیطی و توسعه پایدار»، بر مشارکت فعال مناطق مختلف کشور اشاره رفته که تأکیدی بر استفاده از ظرفیت همه اقوام و مناطق مختلف کشور است. بدیهی است در این میان تفاوتی در انواع آداب‌ورسوم و ارزش‌های خاص قومیتی نیست و آنچه موجب انسجام و تقویت مشارکت و در نتیجه دستیابی به امنیت همه‌جانبه می‌شود استفاده از ظرفیت‌های قومی و بومی است. به عبارتی برای تنظیم‌کنندگان سند، تفاوت در برخی ارزش‌های بومی و سنت‌های محلی و قومی امری روشن و بدیهی است و با علم به همین تفاوت‌ها، دو عامل «دین» و «ملیت» به‌عنوان فصل الخطاب همه مردم ایران اسلامی فارغ از نوع بینش و نگرش بومی آنان، به‌عنوان عامل هم‌افزایی و انسجام ملی و تقویت مشارکت‌جویی محسوب می‌گردند.

یافته‌های تحقیق حاضر نیز در موارد بسیار با مبانی و اصول مورد اشاره همخوانی نشان داد. از جمله اینکه مطالعه و بررسی محیط داخلی گویای این حقیقت است که نیروهای تأمین‌کننده امنیت می‌باید از توانایی کافی برای جلب رضایت مردم و پاسخگویی به انتظارات آنان برخوردار باشند تا این امر مقدمه‌ای برای تضمین مشارکت واقعی مردم و تمایل آنان برای همسویی با سیاست‌ها و برنامه‌های امنیت‌ساز باشد. از نظر پاسخگویان، این امر مستلزم برخورداری کافی از نیروهای متخصص و آموزش‌دیده است تا قابلیت به مشارکت گرفتن مردم را داشته باشند

نتیجه‌گیری

مشارکت بر فرایندهای غیرمتمرکز و ایجاد فرصت‌های برابر، به‌ویژه برای شهروندان عادی جامعه تأکید دارد تا امکان توزیع منابع، آموزش و قدرت سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری در سطوح بزرگ و پایین برای همگان فراهم آید.

مشارکت مردمی بر پایه این اصل قرار دارد که مردم به دنبال اهدافی هستند که خود آن را تعریف کرده‌اند. براین اساس، مشارکت مردمی، دخالت مردم در ایجاد و مدیریت محیط‌های طبیعی و مصنوع خودشان است که محیط امنیتی نیز بخشی از این محیط خواهد بود.

مشارکت مردمی بر پایه اصول ذیل قرار دارد:

۱. جهت‌گیری اخلاقی (عمل مشارکتی در جوهره خود با نیکی و خیر همراه است)؛
۲. آگاهانه، خودانگیزگی، ارادی و داوطلبانه بودن در مقابل هرگونه اجبار و تحمیل؛
۳. قدرت‌بخشی و توانمندسازی آحاد جامعه (به‌واسطه حق دخالت در امور، از مرحله تصمیم‌گیری تا نظارت و اجرا)؛

۴. انتفاع و سودمندی حاصل از عمل (چه برای خود یا برای دیگر اعضای جامعه)؛

۵. پایداری و مداومت در برابر اقدامات مقطعی و ناپیوسته؛

۶. پایبندی و دل‌بستگی به ارزش‌های مورد توافق جامعه که عامل انگیزشی محسوب می‌گردد؛

۷. احساس مسئولیت و تعهد اجتماعی.

از منظر دین، استقرار و بقای یک نظام سیاسی مستلزم حضور و مشارکت مردم است و وقتی بحث حکومت دینی مطرح است این حضور جنبه وجوب و اجرای دستور الهی پیدا می‌کند. نکته مهم در بررسی مفهوم مشارکت از دیدگاه اسلام، «جهت‌گیری اخلاقی» آن است؛ به عبارت دیگر، جوهره «خیر و نیکی» اولین و مبنایی‌ترین صفت ممیزه هر اقدام مشارکتی، از اقدام غیر مشارکتی خواهد بود. از نظر امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) همه باید کوشش کنند که رضایت مردم را جلب کنند لذا «رضایتمندی مردم»، از نظر امام یک اصل و متغیری تأثیرگذار در امر مشارکت محسوب می‌گردد و همه دولتمردان وظیفه دارند تا در جهت نیل به آن تلاش کنند. از دیدگاه رهبری، موضوع «توانمندی» و «آگاهی» مردم به‌عنوان یک اصل مهم، عامل و زمینه‌ساز مشارکت، اهمیت بسیار دارد. بر اساس سند چشم‌انداز بیست‌ساله، «مردم‌سالاری دینی» یا همان مشارکت مردمی و «امنیت اجتماعی» دو روی یک سکه تلقی می‌شوند که لازم و ملزوم یکدیگرند و هر یک به‌عنوان مقدمه توسعه‌یافتگی تلقی می‌شوند و در کنار عواملی نظیر: «عدالت اجتماعی» و «آزادی‌های

میانگین رتبه‌ها (شکاف حال و آینده)	گویه‌ها
۱۰,۴۶	نگرش شعاری به امر مشارکت مردمی در امنیت عمومی
۱۰,۴۲	موانع قانونی برای مشارکت مردم در امنیت عمومی
۱۰,۴۱	احساس وجود واگرایی بین مردم و حاکمیت
۱۰,۲۵	اسلمینان ناکافی مردم به نهادهای امنیت عمومی به‌عنوان نیروی حامی در مواقع موردنیاز
۱۰,۰۶	اعتقاد به اینکه نهادهای امنیت عمومی قابلیت به مشارکت گرفتن مردم در مأموریت‌ها را ندارند
۹,۹۵	احساس ناامنی در جامعه به‌رغم وجود نسبی امنیت
۹,۸۱	افزایش نابسامانی‌های اجتماعی در کشور به‌ویژه کلان‌شهرها
۹,۶۵	ترویج الگوهای ارزشی و رفتاری مغایر با ارزش‌های ایرانی - اسلامی
۹,۵۴	تعدد، تکرار، پیچیدگی و سازمان‌یافتگی جرائم
۹,۴۸	التقای ناراضیاتی مردم از نهادهای امنیت عمومی
۹,۳۲	نگرانی مستمر مردم نسبت به هرگونه تعرض و خطر احتمالی به اموال، جان، ناموس و آبرویشان
۸,۹۷	مشکلات جوانان شامل ازدواج، بیکاری، تحصیلات و... به‌عنوان مانع مشارکت
۸,۹۰	اطمینان ناکافی مردم از برخورد بهنگام با مجرمان
۸,۸۶	اعتقاد به ناکارآمدی نهادهای امنیت عمومی در پاسخگویی به نیازهای مردم
۸,۸۴	هجمه روانی در فضای مجازی برای افزایش بی‌اعتمادی مردم
۸,۷۶	تبدیل شدن نیازها به مطالبات و احساس محرومیت نسبی در جامعه
۸,۶۸	وجود موانع ذهنی مشارکت با نهادهای امنیت عمومی در افکار عمومی
۸,۶۳	عملیات روانی و هجمه علیه نظام، به‌ویژه در حوزه امنیت عمومی (طرح ارتقای امنیت اجتماعی)

جدول شماره ۱۵: رتبه‌بندی گویه‌های تهدید از حیث مردم در محیط خارجی

آزمون فریدمن در جدول شماره ۱۶ نشان می‌دهد که اهمیت و رتبه شکاف‌های فرصت‌ها در محیط خارجی از حیث دستگاه‌های دولتی، سیستم قضایی و... با یکدیگر متفاوت است ($p > 0,05$, $df = 17$) ، $30,022 = \text{مجدور کای}$ ، این جدول معناداری آماری را نشان می‌دهد. مقدار مجدور کای به دست آمده که در سطح خطای کمتر از $0,05$ قرار دارد ($S > 0,05$)، بدین معناست که رتبه‌بندی شکاف گویه‌ها از نظر پاسخگویان بامعناست و پاسخگویان رتبه‌بندی متفاوتی از گویه‌ها دارند.

تعداد پرسشنامه مورد آزمون	۹۷
مجدور کای	۳۰,۰۲۲
درجه آزادی	۱۷
سطح معناداری	۰,۰۲۶

جدول شماره ۱۶: آزمون فریدمن

گویه‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین میانگین	بالاترین میانگین
القای نارضایتی مردم از نهادهای امنیت عمومی	۹۷	۲,۳۸۱۴	۱۷,۹۹۱۰۰	-۴۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰
هجمه روانی در فضای مجازی برای افزایش بی‌اعتمادی مردم	۹۷	-۱۰,۱۱۳۴	۹۴,۹۶۱۰۵	-۹۱۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰
نگرانی مستمر مردم نسبت به هرگونه تعرض و خطر احتمالی به اموال، جان، ناموس و آبرویشان	۹۷	۲,۰۳۰۹	۱۹,۴۷۰۸۴	-۴۰,۰۰۰	۶۳,۰۰۰
موانع قانونی برای مشارکت مردم در امنیت عمومی	۹۷	۴,۱۹۵۹	۱۹,۵۱۳۱۶	-۲۶,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰
اطمینان ناکافی مردم به نهادهای امنیت عمومی به‌عنوان نیروی حامی در مواقع موردنیاز	۹۷	۳,۶۹۰۷	۱۹,۷۸۹۱۸	-۳۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰
اعتقاد به ناکارآمدی نهادهای امنیت عمومی در پاسخگویی به نیازهای مردم	۹۷	۰,۷۵۲۶	۱۹,۹۳۴۲۸	-۴۵,۰۰۰	۹۰,۰۰۰
اطمینان ناکافی مردم از برخورد به هنگام با مجرمان	۹۷	-۰,۱۰۳۱	۲۱,۳۳۳۴۱	-۷۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
اعتقاد به اینکه نهادهای امنیت عمومی قابلیت به مشارکت گرفتن مردم در مأموریت‌ها را ندارند	۹۷	۳,۲۱۶۵	۱۸,۹۸۴۷۷	-۳۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
عملیات روانی و هجمه علیه نظام به‌ویژه در حوزه امنیت عمومی (طرح ارتقای امنیت اجتماعی)	۹۷	۰,۱۶۴۹	۲۰,۱۵۵۵۸	-۹۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
وجود موانع ذهنی مشارکت با نهادهای امنیت عمومی در افکار عمومی	۹۷	۰,۰۴۱۲	۱۹,۵۵۰۶۴	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
گویه‌ها	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین میانگین	بالاترین میانگین
احساس وجود واگرایی بین مردم و حاکمیت	۹۷	۴,۸۱۴۴	۲۰,۶۸۳۲۰	-۳۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
احساس ناامنی در جامعه به‌رغم وجود نسبی امنیت	۹۷	۳,۲۲۶۸	۱۸,۹۷۷۲۴	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
ترویج الگوهای ارزشی و رفتاری مغایر با ارزش‌های ایرانی - اسلامی	۹۷	۱,۷۹۳۸	۱۸,۱۹۷۳۸	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
تعدد، تکرار، پیچیدگی و سازمان‌یافتگی جرائم	۹۷	۲,۹۲۷۸	۱۸,۶۶۳۲۷	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
نگرش شعاری به امر مشارکت مردمی در امنیت عمومی	۹۷	۵,۰۲۰۶	۲۱,۲۰۳۸۶	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
افزایش نابسامانی‌های اجتماعی در کشور به‌ویژه کلان‌شهرها	۹۷	۳,۹۵۸۸	۲۱,۷۳۳۱۹	-۴۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰
مشکلات جوانان شامل ازدواج، بیکاری، تحصیلات و... به‌عنوان مانع مشارکت	۹۷	-۰,۵۹۷۹	۲۳,۲۷۰۴۵	-۸۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰
تبدیل شدن نیازها به مطالبات و احساس محرومیت نسبی در جامعه	۹۷	-۰,۴۰۳۱	۲۱,۷۹۷۲۰	-۸۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰

جدول شماره ۱۴: توصیف آماری متغیرهای تهدید از حیث مردم

جدول شماره ۱۴ وضعیت رتبه‌بندی متغیرها (گویه‌ها) را نشان می‌دهد. مقایسه میانگین رتبه‌ها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین رتبه (۱۰,۴۶)، به گویه «نگرش شعاری به امر مشارکت مردمی در امنیت عمومی» اختصاص دارد. گویه بعدی با اندکی اختلاف و با میانگین رتبه ۱۰,۴۲ به گویه «موانع قانونی برای مشارکت مردم در امنیت عمومی» اختصاص دارد و بدین معناست که مهم‌ترین شکاف در گویه‌ها از نظر پاسخگویان، به موارد اشاره‌شده اختصاص دارد. به عبارتی، پاسخگویان معتقدند برای رسیدن به وضعیت مطلوب در آینده باید بیشترین تلاش به این سمت معطوف گردد.